

A miértekre keressük a válaszokat

Beszélgetés Bíró Zoltánnal, a RETÖRKI főigazgatójával

Folyóiratunk indulásának alkalmából Bíró Zoltánnal beszélgettünk a Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívum (RETÖRKI) múltjáról, valamint jövőbeli feladatairól. Megkérdeztük arról is, hogy mennyiben segítheti a kutatást és annak bemutatását a *Rendszerváltó Archívum* folyóirat.

Mit tart az elmúlt három év legfontosabb eredményeinek?

Két részre osztanám a dolgot. Az egyik a kiadványok sora, amelyek közül nem

szívesen emelnék ki egyetlen sem. Ezek a maguk nemében mind alaposan felkészült munkatársak munkái, gazdag dokumentációval, melyet több esetben a reakciók vissza is igazoltak. A kiadványok nyilvánosságra kerülnek, egyetemen is megkapják, po-

litikusoknak, tárcavezetőknek, a miniszterelnöknek is elküldjük. A Miniszterelnökség háttérintézményeként olyan tanulmányokkal és dokumentumokkal állhatunk elő, melyek akár a politikai döntéshozatalt is segíthetik. A másik az Archívum, ami alapját képezheti, illetve képezi is a kutatásoknak, már most is, és a jövőben is. Különösen érdekes és nagyon szerencsés megoldásként jött létre egyfajta kettősség:

egy Archívum létesítése itt, Budapesten és a Lezsák Sándor-féle lakiteleki gyűjteménnyel való kapcsolat, valamint ennek technikai megoldása. Hozzáteszem, hogy remélhetőleg egy év múlva elkészül

a lakiteleki Rendszerváltó Archívum új épülete, mely új feladatokat ró az Intézetre is. Nemcsak az átköltözés lesz fontos munka, hanem az ottani berendezkedés, az anyag áttekintése, feldolgozása is. De még itt is van feldolgozni való bőven, egyre gazda-

gabb az Archívum, és ezzel összefüggésben az anyagok kutathatóvá tétele is halad, az érdeklődés is növekszik iránta. Ez a két dolog, amit tárgyyszerűen a legfontosabbnak tekinthetnek. A nem ennyire tárgyi, kézzelfogható eredmény pedig az, hogy kialakult egy nagyon jó, együttműködő csapat, amely jól felkészült, és sokszínű emberekből áll – a történészek dominálnak, mellettük azonban politológusok, közgazdászok, művelődéskuta-

Fotó: RETÖRKI

tők is vannak köztünk. Ha jól csináljuk a dolgunkat, ezek a különböző képességek összeadódnak.

Az Archívum jövőjéről hallhattunk – mik várhatók a közeljövőben a kiadványok terén?

Hosszú ideje előkészületben van Duray Miklós tanulmánykötete. Mivel egy nagy életműről, életútról van szó, nem is fér el egy kötetben, kétkötetes kiadvány lesz. Duray a Felvidék minden kérdésében, témájában érintett volt, emellett nagyon éles szemű, és megfogalmazza a kisebbségi ügyekkel kapcsolatban nagyon fontos és szükségszerű kritikákat. Ezt a kötetet október második felében tervezzük megjelentetni. A másik, ami már kész kézirat, Orosz Tímeának a Magyar Szociáldemokrata Párttal kapcsolatos dolgozata. Ez is az idén megjelenik. Ennek a fontos szerepe az, hogy értékelhető, áttekinthető képet ad arról, miként vergődött egy kis párt a rendszerváltás időszakában, a születésétől viszonylag rövid úton történő megszűnéséig. Az interjúalanyok nagyon érdekes véleményeket fogalmaztak meg, helyenként ellent is mondtak bizonyos dolgokban egymásnak, pl. hogy az MSZP-nek milyen szerepe volt a párt széttzilálásában. Szélsőséges képlet ez azokról a folyamatokról, amelyek valamennyi pártban végbementek – hatalmi harcok, sértődések, agresszív egyéni ambíciók, érdekérvényesítés –, de a szociáldemokratáknál jobban látható módon történt mindez. Megemlíteném még Bakos István munkáját, a Magyarok Világszövetsége Életrajzi Lexikonát, amely részben folytatja a nagysikerű kronológiakötetet, amely egy MVSZ életében lezárult korszakot dolgozott fel. Azt is elmondhatom, hogy Bogár Lászlónak is készülöben van egy kötet, amely nemcsak gazdaságpolitikai elemzés, hanem saját életútját és politikai állásfoglalását is tartalmaz-

za. Lóránt Károly és a miskolci Drótos László közösen dolgoznak azon, hogy egy korábban együtt elkezdett vizsgálódásunkat lezárják a diósgyőri acélművel (akkori nevén Lenin Kohászati Művekkel) kapcsolatban. A témában sok interjú elkészült kollégáink munkájaként. Ez egy hatalmas intézmény volt, zászlóshajója a magyar nehéziparnak, privatizációja katasztrofálisan zajlott le, mely rengeteg problémával járt. Tömeges munkanélküliség, bűnözés, gyerekek iskolakerülése, cigány családok teljes ellehetetlenülése. Maga a látvány is borzalmas Miskolc város közepén, több hektáros területen. Ennek a rendbetétele meghaladja a város erejét, ehhez a kormányzat támogatására is szükség van. Ezzel a tanulmánnyal is szeretnénk feltárni, nyilvánosságra hozni a helyzetet, és valamiképpen jelezni a döntéshozók felé a problémát, felhívni a figyelmet a lehetetlen helyzet megoldására.

Milyen közép- vagy hosszú távú, nem a kiadványokkal kapcsolatos terveik vannak?

Van egy stratégia, ezt kell követni. A hosszú távú terv a kezdetekben is az volt, hogy legyen egy jól használható könyvtár az Intézet saját kiadványaiból. A kutatás legkényesebb pontja az, hogy milyen adatokhoz, tényekhez, dokumentumokhoz juthatunk hozzá. Igyekszünk az Intézet kapcsolatait fejleszteni, elsősorban Oroszország és Németország irányában. Egyrészt itt lehet kapcsolatokat kiépíteni, másrészt innen számíthatunk olyan dokumentumokra, amelyek segíthetik a kutatásainkat. Nagyon érdekes lenne az USA külpolitikájával kapcsolatos dokumentumokhoz is hozzájutni, de ennek az esélye csekély. Tulajdonképpen az egész működésünk eredeti értelme az, hogy a miértekre megpróbálunk válaszokat keresni. Az átalakulás előzményeit, tényeit és következményeit úgy

kell elemezni, hogy lássuk a válaszokat, hogy miért így történt, kit vezéreltek, ebben mekkora szerepe volt a hazai és nem hazai politikai erőknek. Ez a privatizációs folyamattal kapcsolatban is fontos kérdés, ami lényegében prédává tette az országot pár évre, és az a pár év meghatározó volt.

Az Intézet céljainak, működésének bemutatásában mit tud segíteni a most induló folyóirat?

Nem is lehet más célja, mint hogy olyan emberek felé is eljusson a munkásságunk, akik nem feltétlenül fognak kutatni, de érdeklődnek az általunk feldolgozott témák iránt, és egyetlen kattintással szeretnének dokumentumokhoz hozzáférni. Másrészt elemzéseket, tanulmányokat is olvashatnak, melyek segíthetik őket az értelmezésben is. A negyedévenkénti megjelenés megfelelő arra, hogy jól összeállított, tematikus anyagok kapjanak helyet benne.

Bíró Zoltán (Budapest, 1941) irodalomtörténész. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán szerzett egyetemi diplomát, doktori fokozatot pedig a szegedi József Attila Tudományegyetemen. Kandidátusi disszertációját 1994-ben védte meg a Magyar Tudományos Akadémián A „*harmadik út*” és az *1945. utáni Válasz gondolatköre* címmel. Szegeden a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán tanított közel húsz éven át 20. századi magyar irodalomtörténetet. Politikai pályafutása a Magyar Demokrata Fórumhoz kapcsolódik, melynek 1987 és 1989 között ügyvezető elnöke volt. E mellett 1988 és 1992 között a *Hitel* című kéthetenente megjelenő irodalmi és társadalmi, politikai lap főszerkesztője volt. Legfontosabb kutatási területe Ady Endre költészete és a 20. századi magyar irodalom, elsősorban történeti- eszmetörténeti vizsgálata, különös tekintettel a népi írók mozgalmára. A 2013-ban alakult Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívum (RETÖRKI) főigazgatója.

HÁZI BALÁZS – NAGYMIHÁLY ZOLTÁN